

Posudek na rigorózní práci Petra Duška *Hrdina v totalitních médiích: Srovnávací analýza olympijských vítězství Emila Zátopka (1948, 1952)*

V šesti kapitolách autor zkoumá propagandistické zaměření informací ze soudobého tisku o úspěších českého atleta Emila Zátopka na olympijských hrách v Londýně a v Helsinkách. Zatímco londýnské hry následovaly teprve krátce po zahájení proměn kulturní politiky a žurnalistiky po únoru 1948, hry v Helsinkách důsledky těchto proměn svým jazykem, volbou témat i politickým postojem už plně reflektují. Další možnost analýzy zkoumání obrazu socialistického hrdiny autorovi vyplynula z konfrontace dvou deníků z daného období – Rudého práva a Lidové demokracie.

Hypotézy práce vycházejí z obecně platné skutečnosti, že lidské bytosti vyžadují obraz hrdinů proto, aby je jejich vzor inspiroval. I když Zátopkův příklad se nabízel jako vzor sportovní, žurnalistika proklamující především svůj internacionální a socialistický charakter vyzývala k napodobování především v oblasti manuální práce a mírových aktivit. A zároveň také více vyzdvihovala Zátopka jako jednoho z mnoha hrdinů socialistického tábora (reprezentovaného především Sověty) než jenom jako hrdinu českého, více jako představitele Československé armády než jako reprezentanta Československé republiky. Okruhu příslušníků socialistického tábora radujících se z vítězství atleta z Východu je ve zprávách obou deníků blízký i okruh „utiskovaných pracujících západního bloku“.

Materiál k ověřování stanovených hypotéz autor vybírá z textu sledovaných informací a fotografií a z jimi zobrazovaných událostí. Pečlivě zpracovaná kvantitativní analýza svou podstatou někde bohužel brání detailnějšímu rozboru užitých jazykových prostředků. Zvláště se to týká poněkud nepřesného vymezení propagandistických frází (s. 82), resp. pojmu fráze vůbec. Raději bych mluvil o propagandisticky příznakové slovní zásobě a o propagandistické metaforice. Kritiku autora práce by si zasloužil i příliš obecný charakter některých analyzovaných informací, které se soustřeďují daleko víc na ideologickou funkci textu a spolu s tím i na celkový výsledek závodu než na jeho vlastní průběh, který např. v helsinském běhu na 5 km byl mimořádně dramatický a koneckonců i překvapivý. Přesto užitá metodologie ukazuje, že autor práce její principy zvládl příkladně.

Zajímavé jsou i autorovy postřehy týkající se volby výrazů označujících Emila Zátopka, která jednoznačně směřují k pólu oficiálnosti. Vzniká otázka, zdali to pro české prostředí a pro český tisk (a čtenářské očekávání, zvl. u starší generace) platí obecně. Důvěrné omezení na křestní jméno v případě informace z roku 1948 je výjimkou, uvedení vojenské hodnosti je v daných ukázkách pravděpodobně záležitostí pokynu (příkazu), nikoli subjektivní

novinářovy stylizace. Právě tato tendence vyjadřující odstup ukazuje soulad mezi ideologickým vyzněním příspěvků a způsobem, jakým je sportovec prezentován (asi by tehdy nebylo vůbec přijatelné mluvit „o našem Emilovi“). Jistě by stálo v této souvislosti za úvahu zamyslet se nad tím, jak se po r. 1948 žurnalistika ve velice krátkém čase proměňovala a jak se témata sportovní stávala tématy velice serózními.

Jazyk a styl práce jsou na velmi dobré úrovni, na str. 62 jde asi o překlep. Autor spolehlivě ukazuje i na rozdíl mezi informacemi Rudého práva a Lidové demokracie. Možná že by bylo užitečné uvažovat i o tom, který deník měl na olympiádě své zpravodaje a který se musel spoléhat na agenturní zprávy nebo na zprávy jiného deníku (a v souvislosti s tím i na způsob vyjadřování těchto zdrojů).

Práci Petra Duška hodnotím jako výbornou a považuji ji za vhodný podklad pro úspěšné rigorózní řízení.

V Praze 28. února 2011

Prof. dr. Jiří Kraus

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy